

**TOM ANDERSEN: Matkantekoa ja käännekohtia.
Kirja dialogisesta vuorovaikutuksesta ja kosketetuksi tulemisesta
sekä psykiatrian toimintatapojen muutoksesta.
(Kuva ja Mieli 2022).**

PsT, perhe- ja pariterapiakouluttaja Eija-Liisa Rautiainen
FM, pari- ja perheterapiakouluttaja Aino Maija Rautkallio

"Nyt osaan jatkaa!" (Wittgenstein 1981, Filosofisia tutkimuksia)

Tom Andersenin ajattelussa elämän projektina on jatkuvasti selvittää, kuinka voimme jatkaa tätä hetkestä seuraavaan hetkeen.

Matkantekoa ja käännekohtia on edesmenneen norjalaisen sosiaali-psykiatrian professorin ja perheterapeutin Tom Andersenin (1936–2007) kolmen ystävän, kollegan ja matkakumppanin Bengt Karlssonin, Rolf Sundetin ja Magnus Haldin suurtyö ja uskoaksemme myös surutyö. He kiteyttivät Tom Andersenin jälkeensä jääneistä 600 A4:n kokoisista muistiinpanoista tämän 255-sivuisen kirjan. Kirjaa työstettiin vuonna 2021 ja sen tekstien aikajänne on vuodesta 1964 vuoteen 2007, jolloin Tom Andersen kuoli tapaturmaisesti.

Maailma tarvitsee edelleen Tomin ajatuksia, siihen kirjan toimittajien näkemykseen meidän on täysi syy yhtyä!

Tom Andersenin tietää jokainen suomalainen pari- ja perheterapeutti ainakin reflektiivisestä tiimistä ja osalla meistä oli onni myös tuntea hänet, oppia häneltä ja työskennellä hänen kanssaan. Meille, jotka olemme tavanneet Tom Andersenin koulutuspäivillä, konsultaatioissa tai henkilökohtaisesti, teksti tuo elävästi mieleen

hänen olemuksensa, katseensa ja puheensa. Sen vuoksi kirjan lukeminen oli sekä lämmin että haikea ja koskettava kokemus. Niille lukijoille, joilla ei ole ollut tilaisuutta tavata Tom Andersenia, teksti toivottavasti luo mielikuvia kirjoittajastaan merkittävänä perheterapian kehittäjänä.

Moni asia kirjassa kosketti. Tekstistä välittyi usein tavallaan vastakkaisten asioiden samanaikainen läsnäolo. Esipuheessa kirjan toimittajat kuvaavat Tomia kärsivälliseksi asiakastyössä, kärsimättömäksi yhteiskunnallisten epäkohtien äärellä. Hän saattoi ajattelussaan olla sekä joustava että periksiantamaton. Myös joukkoon kuulumisen ja toisaalta oman tiensä kulkemisen samanaikaisuus oli läsnä Tomin elämässä. Hän kirjoitti halustaan liittyä tiettyjen traditioiden jatkumoon. Samaan aikaan hän kuitenkin joutui ja sitten valitsikin jäädä valtavirran ulkopuolelle. Traditioiden jatkumoon hän pystyi liittymään yhteistyöllä. Vaikka Tom ei aina tullut arvostetuksi omassa yhteisössään lääkärinä lääketieteen piirissä eikä yleisimminkään kotimaassaan Norjassa, hän löysi mahdollisuuden tehdä yhteistyötä ihmisten kanssa eri puolilla maailmaa.

Kirjan alkupuoli, osat yksi ja kaksi, on kehityskertomusta Tom Andersenin omasta ammatillisesta kasvusta ja valinnoista. Oman henkilöhistoriansa kautta hän kuvaa myös perheterapian historiaa ja kehityskulkua. Hän tekee sen kuvaamalla ammatillisia valintojaan, joita hän kutsuu tienristeyksiksi. Osa näistä risteyksistä hahmottui hänelle vasta jälkeenpäin, kun hän huomasi valinneensa jotain ja jättäneensä jotain muuta taakseen. Jo pelkästään tämän kuvauksen vuoksi kirjaa tekee mieli suositella kaikille perheterapiasta kiinnostuneille. Tässä mielessä kirja tuo mieleen mm. Lynn Hoffmanin (2001) teoksen *Family Therapy: An Intimate History*, jossa kirjoittaja myös kuvaa omien kokemustensa kautta perheterapian kehitystä. Tom Andersenin kirjassa tämä kehityskuvaus on vain yksi osa monimuotoista kirjaa.

Kirjan kolmannessa osassa Tom Andersen pohtii kielen asemaa ja merkitystä ja neljännessä osassa esitellään kuvauksia eri käytännöistä, kuten avointa dialogia verkostoissa Pohjois-Suomen Länsi-Lapissa ja lastensuojelun työtä Pohjois-Ruotsin Jällivaarassa sekä Pohjoiskalotissa. Lisäksi Tom Andersen kuvaa omaa työskentelyään perheiden kanssa keskusteluotteiden avulla.

Koska kirja on koottu Tom Andersenin kuoleman jälkeen monista keskeneräisistä teksteistä, kirja on ajoittain hieman hajanainen ja toistoakin tekstissä on. Tämä muistutti kirjan ainutlaatuisesta luonteesta ja herätti kiitollisuutta siitä, että saamme vielä postuumistikin lukea Tom Andersenin ajatuksia.

Kirjasta välittyy Tom Andersenin herkeämätön kiinnostus muutokseen ja kysymykseen, miten olla sekä ammatillinen että samalla itselleen uskollinen työskennellessä ihmisten, perheiden ja yhteisöjen muutostarpeiden kanssa. Pohdinta

palautuu keskeisesti kysymyksiin ”ulkopuolella?” vai ”sisäpuolella?” tai ”ulkopuolelta?” vai ”sisäpuolelta?”. Reflektiivisen tiimin syntyprosessin kerrotaan pohjautuvan tähän järkkymättömään pohdintaan ja vastausten muotoilun muuttaneen lopulta perheterapian paradigman ”emotionaaliseksi käännteeksi perheterapiassa”. Tässäkin kirjassa, kuten muissakin Andersenin julkaisuissa, reflektiivisen tiimin synty kuvataan hyvin emotionaalisenä ja henkilökohtaisesti häntä itseään koskettavana tapahtumasarjana. Se huipentui eräänä päivänä vuonna 1985 käytännön kokeiluksi Tromsan yliopistossa, jolloin Tom työtovereineen ehdotti erään perheen terapiaistunnossa, että sekä perhe, terapeutit että taustatiimi olisivatkin yhdessä ”sisäpuolella” yhteisessä pohdiskeluvassa tilassa. Tom kirjoittaa myöhemmin (s. 215), että ”uusi reflektiivinen moodi teki meistä enemmän kuuntelijoita ja vähemmän puhujia ja huomiomme kiinnittyi enemmän siihen, miten ihmiset ilmaisivat itseään.” ”Sisäpuolella” myös loukkaavan puheen mahdollisuus väheni lisäten eettisyyttä terapioihin.

Andersenin omasta taustasta nousi hänen halunsa kaikissa yhteyksissä toimia sortoa vastaan. Hän ymmärsi rauhantyon ponnisteluna ja toimintana, jossa kaikkien ihmisten niin perheissä kuin yhteiskunnallisestikin tulee saada ilmaista itseään ja tulla kuulluksi. ”Ketään ei saa uhata eikä kenenkään ääntä vaientaa” (s. 64) oli Tomille enemmän kuin teesi, se tuntui olevan hänelle elinehto. Tämä elinehto ilmentyi myös reflektiivisen tiimin ja sen pohjalta kehitellyn yhteisen tutkimisen haastattelun muotoiluissa ja niiden eettisessä perustassa.

Kuuntelemisen rinnalle Tom nosti myös näkemisen merkityksen terapeuttisessa vuorovaikutuksessa ja reflektiivisissä prosesseissa. Kirjan toisessa osassa kerrotaan hänelle läheisiksi tulleiden työtoverien fysioterapeuttien Gudrun Overbergin ja Aadel Bulow-Hansenin kehollisen/ruumiillisen lähestymistavan merkityksestä ammatillisena käännekohtana. Erityisesti Bulow-Hansenin eettisestä, vastuullisesta suhtautumisesta potilaiden omiin rajoihin ja niiden loukkaamattomuuteen, taidoista seurata katseella asiakkaiden kehollisia reaktioita näiden omiin emootioihin sekä hengityksen havainnoinnin merkityksestä yhteistyön tahdin löytämisessä. Bulow-Hansenin neuvo Andersenille oli kehittää aisteja, jotta voi seurata toisissa ihmisissä tapahtuvaa ja huomata omasta ja toisen hengityksestä, milloin on hyvä jatkaa, milloin taas pitää hidastaa tai lopettaa. Tältä perustalta Tom muokkasi myös reflektiivisen tiimin keskeisen toimintaperiaatteen; poimi koriin niitä sanoja, joihin näet puhujan itsensä reagoivan emotionaalisesti. Puno reflektiosi näiden sanojen ympärille. Vaikene, jos huomaat toisen hengityksestä sanovasi liikaa. Se riittää.

Tämän kirjan luettuamme meille syntyi voimakas halu osoittaa kiitollisuuttamme Tom Andersenin lisäksi kirjan toimittajille, sen suomentajille Juha Alakulpille ja Marja

Lohvalle sekä kustantaja Aapo Pääkölle. Kiitos myös Suomen perhe- ja pariterapiayhdistykselle käännöstyön taloudellisesta tukemista.

Kyse on hyvin merkittävästä teoksesta perheterapian ja psykoterapian matkanteossa.